

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Jaroslav Škrkánek

III. ročník – kombinované studium

Pedagogika - veřejná správa

**Alkohol a jeho společenská
nebezpečnost**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Jiří Hejda

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval samostatně
a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Děkuji PaedDr. Jiřímu Hejdovi za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytoval při jejím zpracovávání.

Děkuji učitelům a žákům středních škol, v nichž jsem prováděl výzkum pro tuto práci.

Obsah	strana
Úvod	5
Teoretická část	8
1 Alkohol a společnost	8
1.1 Alkohol, jeho charakteristika použití a účinky	8
1.2 Historie alkoholu	11
2 Alkohol a zdraví	16
2.1 Účinky alkoholu na člověka	16
3 Alkohol v dopravě	18
3.1 Nehodovost v České republice	18
3.2 Alkohol v dopravě v Evropské Unii	21
3.3 Vliv požitého alkoholu na řidiče	22
4 Prevence	25
4.1 Celková prevence	25
4.2 Prevence ve škole	27
4.3 Preventivní programy	28
4.4 Prevence v dopravě	29
Empirická část	30
1 Výzkum	30
1.1 Cíl výzkumu	30
1.2 Stanovení hypotéz	31
1.3 Grafické zpracování zjištěných dat	33
2 Diskuse	37
Závěr	42
Seznam literatury	44
Anotace	46
Přílohy	48

Úvod

Člověk je tvor společenský. Jeho život ve společnosti, podíl na společné práci lidí, mu zajišťuje nebývalé možnosti žít v hmotném dostatku. Žít kulturně, mít rodinu a zajišťovat vše nezbytné pro zdárný rozvoj sama sebe a svého potomstva. To vše ovšem vyžaduje zdravého a výkonného jedince. Ne všem však bylo dopřáno plné zdraví ať již fyzické či psychické. Svět je v dnešní době zejména orientován na výkonnost a materiální zabezpečení člověka. Jen málokdo ovšem prožije bezstarostný život. Lidem se mohou v životním shonu přivodit tak nešťastné události, které se mohou projevit škodlivě na tělesném či duševním zdraví. Některým lidem v situaci kdy nejsou schopni zvládat své životní potíže, se alkohol jeví jako nejlepší řešení. Ať chceme nebo ne musíme si připustit, že alkohol nemusí být jen zdrojem zla. V určitých situacích může působit i povzbudivě a příznivě. Může sloužit společnosti jako významný rituální symbol, prostředek simulující příjem potravy, k uvolnění psychického napětí a k usnadnění mezilidských kontaktů a vztahů. Proč tedy mluvíme o alkoholu ve vztahu se společenskou nebezpečností? Jako má každá věc dvě strany, může být alkohol zdrojem potěšení, ale i potíží, problémů a utrpení.

Je až neuvěřitelné, jak celá naše společnost přehlíží negativní účinky a společenskou nebezpečnost alkoholu. Jen málokdo uznává alkohol jako drogu, když ve své podstatě drogou jistě je. Má psychotropní účinky a ve větších dávkách působí hypnosedativně.

„Je nutné si přiznat, že naše společenské cítění je proalkoholní. Jako příklad může sloužit zabudování konzumace alkoholu do většiny rituálů, odmítnutí konzumace už vzbuzuje

pozornost a reakce. Člověk, který odmítá konzumaci alkoholu je považován za podivína“¹.

Pokud jde o masovost v užívání alkoholu, žádná jiná droga se mu nevyrovná. Tragické následky užívání alkoholu bývají totiž velmi často zastřeny viditelnějšími důsledky užívání jiných drog. Problémy spojené s alkoholem se tak dostávají takzvaně na vedlejší kolej. Tato skutečnost je způsobena tím, že si většina z nás nedokáže představit jakoukoliv společenskou událost bez alkoholických nápojů. Velmi často se tak stává, že i děti jsou začleněny do řad konzumentů alkoholu. Rodiče či příbuzní často přimhouří oči nad několika doušky alkoholu, které přece pro jednu nemohou ublížit. Dítě je pak prakticky přesvědčeno, že užívat alkohol při společenských událostech je normální ba přímo nezbytné. Statistiky nám poté neomylně hlásají přírůstky mladistvých závislých na alkoholu. Je nutné dodat, že Česká republika se řadí na přední místa v žebříčku spotřeby alkoholu na celém světě. Není normální, když v republikovém průměru každý z nás včetně novorozenců vypije více než deset litrů lihovin za jeden kalendářní rok. Pijeme třikrát více než před sedmdesáti lety. Věková hranice prvního seznámení se s alkoholickými nápoji se neustále snižuje. Pokud se jedná o pohnutky, které vedou mladého člověka k návykovým látkám, řadí se mezi ně zvědavost, snadná dostupnost, touha zkusit nové, snaha o uvolnění a únik z životní reality. Důvodů bychom mohli najít jistě nespočetně. Pokusme se raději nalézt důvody, které by měli zamezit neúměrnému užívání alkoholu v naší společnosti. Hledejme jiné alternativy, které nás uspokojí, ale nezavedou na okraj společnosti. Zaměřme se proto zejména na prevenci u nejmladší generace. Podceňovat

¹ HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kol. *Závislost známá neznámá*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1996, s. 46.

rizika vzniku závislosti na alkoholu by se opravdu nemuselo vyplatit.

Svou práci jsem rozdělil na dvě části teoretickou a praktickou. V první části jsem se zaměřil na problémy související s užíváním alkoholu a jeho společenskou nebezpečností. Na postoje mládeže k alkoholu a hlouběji se pak zaměřil na problematiku alkoholu v dopravě. V praktické části jsem se zaměřil na postoje plnoletých studentů ze středních škol v Prostějově ve vztahu k užívání alkoholu a výzkumnou metodou s využitím dotazníku jsem se pokusil porovnat své výsledky s oficiálními statistikami.

Cílem mého výzkumu je získat názor studentů střední školy ve věku 18-19 let na jejich vztah k alkoholickým nápojům, jejich užíváním. Dále zjistit, kde si myslí, že jsou hranice ve vztahu alkoholu k řízení motorových vozidel, pokud podle nich vůbec nějaké existují. Popřípadě dotazníkem zachytit rizikové chování, které by mohlo vést k závislosti na alkoholu.

1. Alkohol a společnost

1.1 Alkohol, jeho charakteristika, použití a účinky

Slovo alkohol takřka s jistotou pochází z arabštiny (předpona „al“ je jednoznačně arabská) ovšem precizní jazykovědní význam není znám. Má se ovšem zato, že alkohol vznikl ze slova „al-kuhl“, kterým alchymisté této doby označovali prvotní destilovanou substanci. Také se uvažuje, že by označení mohlo vzniknout z „al-gawl“ značící „duch“ či „démon“. Odtud je již velmi blízko k anglickému označení lihovin „spirits“ značící též duchové nebo démoni nebo také nálada i duševní stav. Jména jako „voda života“ patrně inspiroval další jazykové verze jako galská „whisky“, francouzská „aeux-devie“ a možná i „vodka“ v Rusku. Také Skandinávské označení aquavid zřejmě přišlo ke svému jménu z latinského „aquavitae“.

Alkohol je obecný termín pro etylalkohol chemická značka C_2H_5OH jehož synonymem jsou názvy ethanol, etylalkohol a také líh. Jde o velmi jednoduchou chemikálii, která vzniká kvašením cukru. Je to bezbarvá kapalina, hořlavina I. třídy, vře při teplotě 78,3 stupňů Celsia a tuhne při teplotě 114,4 stupňů Celsia. Podle současných poznatků patří mezi látky ovlivňující psychiku člověka. Z kvalitativního hlediska je etanol nejslabší psychotropní látkou neboť zřetelné účinky se objevují až v dávkách kolem jednoho gramu na kilogram váhy. „Etanol patří do skupiny hypnosedativ a svými účinky se blíží barbiturátům s krátkým až středním působením. Na rozdíl od ostatních psychofarmak vyvolává v dávkách, které se ještě neprojeví v nervovém systému, rozsáhlé změny v látkové přeměně. Stěžejní zásah etanolu je z farmakologického hlediska především v látkové přeměně a v nervstvu, zatímco vliv na

ostatní systémy je relativně méně významný a uplatňuje se až při těžších otravách².

Alkohol má řadu pozoruhodných vlastností, mimo jiné, že kvasinky, které umožnily jeho vznik, nechá žít jen asi do koncentrace 14 stupňů alkoholu. Vyšší koncentrace kvasinky hubí. Po konzumaci se na rozdíl od jiných složek potravy, které se vstřebávají z tenkého střeva, vstřebává již ze žaludku. Oxidace alkoholu v organismu uvolňuje energii 30 kJ/g (7kcal/g). Rychlost oxidace alkoholu závisí na tělesné hmotnosti. Alkohol působí na centrální nervovou soustavu, roztahuje kožní kapiláry a vyvolává pocit tepla.

Působení alkoholu závisí na tom, jak je organismus zvyklý ho přijímat a jaká je celková tělesná váha organismu. A proto je dávkování velice relativní. V malých dávkách krátkodobě způsobuje euforii a pocit uvolnění, ve větších pak deprese, ztrátu koordinace pohybů těla, sníženou vnímavost, prodloužení reakce a útlum rozumových schopností, případně i agresivitu. Působením acetaldehyddehydrogenázy se acetaldehyd pomalu v těle odbourává až na neškodnou kyselinu octovou. Dlouhodobé a opakované užívání vede k závislosti na něm a způsobuje cirhózu jater. Byl prokázán i karcinogenní účinek. V poslední době (2005) bylo zjištěno, že zvýšená hladina alkoholu může stimulovat bujení mikroorganismu *Acinetobacter baumannii*, který je odpovědný za pneumonii, meningitidu a infekční záněty močových cest. Proto může být takzvaná „vnitřní dezinfekce“ značně dvousečnou zbraní. Naopak alkohol se používá jako protijed v případech, které zachraňují život, například při otravě methanolem.

² KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. a kol. *Člověk a alkohol*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1985, s. 13.

Nejznámějším použitím alkoholu je výroba alkoholických nápojů. Také se používá pro zlepšení výkonů spalovacích motorů a jako přídavek do pohonných hmot. V lékařství se používá jako rozpouštědlo, při přípravě některých kapalných přípravků pro vnitřní a vnější použití (kapky tinktury) a k dezinfekci poraněné kůže. Alkohol má své místo při výrobě kosmetických a čistících prostředků.

1.2 Historie alkoholu

Alkoholické nápoje provázejí společnost již od počátku lidské existence. Objev pivních džbánek pocházejících z pozdní doby kamenné potvrzuje domněnku, že záměrně fermentované nápoje existovaly přinejmenším již někdy kolem neolitické periody (cca 10 000 let př.n.l.). Dokonce se objevily takové návrhy, že pivo bylo ještě před znalostí pečení chleba jeden z hlavních (ne-li vůbec nejdůležitějších) produktů tehdejšího hospodářství.

Samotné vaření piva se datuje od začátku civilizace starodávného Egypta a nutno dodat, že alkoholické nápoje byly pro tuto zemi i svým významem velmi důležité. Ovšem k tomu je třeba malé mytologické odbočky - přesto, že řada egyptských bohů byla vyznávána pouze lokálně či v rámci jediného rodu, bůh Osiris, vyznávaný v celé zemi, byl pokládán za vynálezce piva. Vaření piva tehdy bylo zkrátka "na denním pořádku".

Pokud jde o víno, tak to se objevuje mezi egyptskými obrázkovými znaky kolem roku 4 000 př.n.l. Jak víno, tak pivo bylo zbožštěno a nabízeno bohům. Sklepy i lisovny vína dokonce měly boha, jehož hieroglyf byl právě lis na víno. Starodávni Egypťané vyráběli minimálně 17 typů piva a nejméně 24 druhů vína. Alkoholické nápoje tehdy sloužily zábavě (jak jinak), k výživě, medicíně, rituálům, jako platidlo za odvedenou práci (známé "naturálie") a k pohřebním účelům. Účely pohřební zahrnovaly umístování alkoholických nápojů do hrobek zesnulých, kteří je měli užívat v posmrtném životě.

I když se z dochovaných poznatků nezdá, že by Egypťané definovali někdy opilost jako problém, přesto se objevilo několik varování před hospodami a nadměrným nestřídmým pitím.

Nejstarší důkaz o existenci alkoholu v Číně jsou vinné nádoby z Jiahu datované do doby 7000 let př.n.l. Tyto první nápoje vznikly fermentací rýže, medu a ovoce. Alkohol se v

Číně nazýval "Jiu" a spíše nežli za materiální věc byl považován za spirituální jídlo. Rozsáhlá písemná evidence potvrzuje, že alkohol hrál v Číně velmi důležitou roli v religionistických (i jiných) náležitostech. Ve starověku lidé často pili při vzpomínkových událostech, při nabízení obětí bohům, když připíjeli na úspěch v bitvě, před zápasy i popravami, při přísaze věrnosti a samozřejmě také při návštěvě ceremonií typu narozeniny, svatba, schůze všeho druhu, odjezdy, smrtelné trachtace a festivaly.

Čínský císařský výnos z roku 1116 př.n.l. sděluje, že skromné používání alkoholu je předepsáno přímo nebesy. Za časů Marca Pola (1254 - 1324) se pilo denně a není tedy divu, že šlo o jeden z největších zdrojů bohatství do státní kasy.

Alkoholické nápoje byly široce používány prakticky ve všech segmentech čínské společnosti - sloužily jako zdroj inspirace, byly důležité pro pohostinství, byly považovány za lék na únavu a často také (nepříliš vhodně) jako lék užívány. Je zajímavé, že i Čína zažila období prohibice, a to nikoliv jednou, jen v období 1100 až 1400 n.l. bylo zakázáno a opět povoleno dělat víno celkem 41x! Jistý komentátor směrem na toto téma v roce 650 př.n.l. poměrně správně poznamenal: "Lidé bez piva prostě dělat nebudou. Zakázat pití a zajistit totální abstinenci je za mocí i toho největšího vládce."

Hindské ajurvédské texty popisují pozitivní účinky alkoholu, stejně jako následky intoxikace a alkoholických nemocí. Tak či tak, běžní lidé v Indii (i Číně) pokračovali v zaběhnutém rituálu - po sklizení úrody se její část nechala zkvasit a dotyční si zkvašeninou následně obohatili život na všech frontách. Ovšem, byla by chyba všechny házet do jednoho pytle. Oddaní následovatelé Buddhismu, kteří se kolem 5-6. století začali v Indii objevovat a rozšířili se do jižní a východní Asie, abstinují do dnešního dne, stejně jako příslušníci hindské bráhmanské kasty.

Ačkoliv umění výroby vína dorazilo na helénský poloostrov již kolem roku 2 000 př.n.l., vůbec prvním alkoholickým nápojem, jež se zde široce ujal, byla medovina, zkvašený nápoj tvořený fermentací vody a medu. Již kolem roku 1 700 př.n.l. však víno proniklo do života a kultury podobně, jako u dříve zmiňovaných zemí a stalo se na dalších tisíc let nedílnou součástí společnosti. I zde bylo používáno v pohostinství, jako lék v medicíně, při náboženských obřadech a rovněž k běžnému dennímu jídlu. Pokud šlo o pití jako takové, pilo se víno v mnoha formách - teplé, studené, čisté, ředěné i kořeněné.

Řekové jsou jako jedni z nejstřídmějších národů tehdejšího světa vyzdvihovali pro jejich zdůrazňování mírného pití, velebení střídmosti a vyhýbání se extrémům obecně. Jedinou výjimkou z tohoto střídmého stylu byl kult boha Dionýsa, který považoval opilost za sblížení se svým idolem. I když v Řecku notorické pití nebylo příliš obvyklé, naopak pořádně se opít na nějakém tom banketu bylo k vidění o to častěji. Večerní sešlosti mužů ke konverzaci, symposia, často končivali podobnou opilostí a návštěvou žen volnějších mravů.

Hippokratés (asi 460-370 př.n.l.) identifikoval mnohé medicínské vlastnosti vína, které bylo dlouho používáno pro své terapeutické účinky. Jak Aristoteles, tak i Zenón (cca 336-264 př.n.l.) byli k opilosti velmi kritičtí.

Pokud jde například o Makedonce, tak ti viděli nestřídmost v pití jako znak chlapáctví a byli velmi známí svým opilstvím. Také jejich král, Alexandr Makedonský (jehož matka mimochodem patřila ke kultu boha Dionýsa), si vytvořil reputaci nadměrného pijana, a to i na tehdejší uvolněné poměry.

První izolaci ethanolu jakožto chemické látky se podařilo provést muslimským chemikům, kteří vyvinuli umění destilace během Abbasídského kalífátu. Mezi nejslavnější osobnosti této doby patřili Peršané Jabir ibn Hayyan (Geber), Al-Kindi

(Alkindus) a al-Razi (Rhazes). Psané dokumenty připisované Jabir ibn Hayyanovi (721-815) mluví o hořlavých výparech vařeného vína (popsal je zprvu jako "malé použitelnosti, avšak velkého významu pro vědu"). Nedlouho poté již Al-Kindi (801-873) jednoznačně definoval destilaci vína a použití alkoholu v medicíně.

Čistý destilovaný alkohol byl poprvé produkován muslimskými chemiky v islámském světě během 8-9. století našeho letopočtu. Chlazený kolektor par je také vynález z této doby. Ten je nutný k tomu, aby byla destilace úspěšná a nedocházelo k zatuhnutí par. Perský vědec a lékař Rhazes objevil techniku destilace a samozřejmě toužil po tom, aby si o jeho objevu mohlo přečíst co nejvíce lidí, vydal proto svoje dílo v arabštině (s perskými kopiemi). Alkohol i proces destilace byl Evropě představen kolem 12. století, kdy různí evropští autoři překládali a popularizovali přední alchymistická díla tehdejších arabských a perských badatelů.³

Člověk si přípravu kvašených alkoholických nápojů osvojil navzdory tomu, že podstatu kvasného procesu kvasinkové buňky vědecky popsal až Louis Pasteur ve druhé polovině 19. století. Čistý alkohol byl poprvé získán až v 11. století na jihu Itálie. Dostal název alkuhul, což je název pro něco lepšího. Roku 1300 se ve střední Evropě rozvinulo pivovarnictví a lidé začali experimentovat s destilací různých druhů alkoholu. Jeho konzumace se stala nedílnou součástí evropské kultury. Užívání alkoholu se začalo v mnoha případech zneužívat k jeho nestřídmému požívání. Postupem času se tedy začala objevovat i restrikce spojená s užíváním alkoholu. Za takové období lze ve střední Evropě pokládat 16. a 17. století. Kdy se pití rozšířilo do všech společenských vrstev. Příčinnou rozšíření pití

³ <http://www.destillo.cz/michane-napoje/zpravy/z-historie-alkoholu>

alkoholických nápojů bylo kromě hospodářských momentů jako nezaměstnanost, sociální nejistota, hlad nebo podvýživa také rozsáhlé šíření moru a tyfu⁴.

V požívání a zneužívání alkoholu se promítaly různé kultury a obyčeje podle krajů a zemí. Setkáváme se s celou řadou kontrastů. Společná všem však byla vždy touha člověka po halucinaci zrakové či sluchové. Bylo to velice obratně využíváno i v náboženství. Při náboženských obřadech se pilo z důvodu umocnění a usměrnění víry v nadpřirozeno. Byl to prvopočátek pokusů o ovládnutí věřících pomocí příjemného zážitku přinášeného alkoholem, což se v historii i v jiných souvislostech stalo nesčetněkrát. Názorným masovým příkladem ovládnutí lidí pomocí alkoholu je kolonizace Ameriky, kdy byl alkohol použit jako nástroj k ovládnutí protestujících indiánů. Byl tak vědomě použit ke zdecimování podrobeného národa.

Historický vývoj potvrdil, že alkohol doprovázel existenci člověka od pradávna, a tak jako oheň mohl být i on zdrojem dobra či zla⁵.

⁴ BÚTORA, M. *Mne sa to nemóže stať*. 1. Vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1989, s. 78, 79.

⁵ ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H. *Lidé alkohol, drogy*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1988, s.23,24.

2. Alkohol a zdraví

2.1. Účinky alkoholu na člověka

Alkohol působí na celý organismus. Na rozdíl od jídla není tráven v žaludku, ale v tenkém střevě. Jakmile se dostane do žaludku, část ho v nezměněné podobě proniká žaludečními buňkami přímo do krevního oběhu. Zbytek potom jde do tenkého střeva, odkud se také v nezměněné podobě dostává přímo do krve. Alkohol působí na tkáně v oblasti žaludku, hrdla. Dále působí také na vylučování žaludečních šťáv v žaludku a vytváří pocit hladu. Stálé dráždění žaludečních stěn může způsobit chronický zánět žaludku. S energetického hlediska je významné, že alkohol dovede pokrýt až polovinu energetického přívodu potřebného pro tělesnou aktivitu s mírnou svalovou zátěží⁶. Množství potravy v žaludku přímo ovlivňuje tendenci vstřebávání alkoholu v těle. Výraznou roli ve vstřebávání alkoholu hrají zejména tučná jídla s bílkovinami, jako jsou mléko a sýry. Úroveň opilosti závisí také na množství a rychlosti s jakou je alkohol užit. Pomalé pití v malých dávkách umožňuje játrům, aby se okysličila, a výsledkem je tudíž nižší stupeň opilosti. Alkohol obíhá v krvi a během několika málo minut se dostane do mozku, na nějž působí sedativně a zpomaluje jeho činnost. Tímto znesnadňuje ukládání informací do paměti a jejich pozdější výbavnost. Může poškozovat zrak, sluch chuť, čich, hmat a způsobuje tím halucinace a záchvaty. Mozek je poškozován vždy a to i nepatrnou konzumací alkoholu.

Dříve než alkohol opouští tělo, musí jej játra rozložit na oxid uhličitý a vodu. Játra mohou najednou rozložit pouze malé

⁶ KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. a kol. *Člověk a alkohol*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1985, s. 13.

množství alkoholu. Jeho zbytek tedy obíhá v krvi do té doby, než jej jsou játra schopny rozložit. Alkohol je z organismu vylučován z 90-95% okysličováním procesu látkové přeměny, 5-10% je vyloučen v nezměněné formě: dechem 4-7% a v moči 1-3%⁷.

Jedním z důležitých ovlivňujících faktorů je hladina alkoholu v krvi. Ta pak ukazuje úroveň intoxikace. Účinky alkoholu na člověka jsou různé, můžeme je dělit například na krátkodobé a dlouhodobé. Ke krátkodobým patří zpomalené reakce na prostředí, zpomalené reflexy, snížená koordinace, snížená schopnost myšlení, postižená paměť, zvracení, poruchy vidění, zvýšené riziko nehod, problémy s chůzí či s udržením se na nohou, ztráta vědomí, hluboké bezvědomí a smrt. K dlouhodobým účinkům lze přiřadit závislost na alkoholu – alkoholismus, přechodné ztráty paměti, cirhózu jater, poškození mozku, srdeční chorobu, podvyživenost, zkrácenou délku života a úmrtí zapříčiněná nehodami nebo úmrtí zaviněná jinými nehodami souvisejícími s alkoholem.

⁷ SKÁLA, J. ...až na dno!? 4.vyd. Praha: Avicenum, 1988, s. 10.

3. Doprava versus alkohol

3.1. Nehodovost v České republice

Přestože byly tresty za požití alkoholu za volantem v České republice zpřísněny zákonem č. 40/2009 v trestním zákoníku u trestného činu dle:

§ 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky

(1) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,
b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo
c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.

Dále pak u přestupku dle § 22/1, písmena c) zák. č. 200/90 Sb. Řízení vozidla ve stavu vylučujícím způsobilost, který si řidič přivodil požitím alkoholu nebo užitím jiné návykové látky „dostane „ řidič 7 minusových bodů a správní pokutu ve výši 25.000 až 50.000 a přijde o řidičský průkaz na 1 až 2 roky. A dále u § 22/1 písmene b) Řízení vozidla bezprostředně po požití alkoholu nebo v takové době po požití alkoholu, po kterou

je řidič ještě pod jeho vlivem, je-li zjištěný obsah alkoholu v těle řidiče vyšší než 0,3 ‰, nebo řízení vozidla bezprostředně po užití jiné návykové látky nebo v takové době po užití jiné návykové látky, po kterou je řidič ještě pod jejím vlivem „dostane“ řidič 6 minusových a správní pokutu ve výši od 10.000 do 20.000, a přijde o řidičský průkaz na 6 měsíců až 1 rok. Statistiky nevyznívají nijak příznivě:

Policie ČR za rok 2008 eviduje 7 252 nehod z celkového počtu 160 376 dopravních nehod zaviněných pod vlivem alkoholu, při kterých bylo 80 osob usmrceno 2 972 osob zraněno. Oproti roku 2007 dochází k poklesu celkového počtu nehod, počet usmrcených osob je však oproti předcházejícímu roku o 122 % vyšší! Počet nehod zaviněných pod vlivem alkoholu je 4,8 % z celkového počtu nehod, které se na našem území v roce 2008 staly. Na tyto nehody připadá 8,1% celkového počtu usmrcených osob, což by se dalo říci i tak, že každá 12 osoba je usmrcena při dopravní nehodě způsobená alkoholem.⁸

Myslím si, že tyto čísla nás opravňují k tomu, abychom se přestali zaobírat myšlenkou nějaké jiné než nulové tolerance alkoholu za volantem. I ředitel dopravní policie Leoš Tržil spolu s ministrem dopravy Gustávem Slamečkou nejsou zastánci změny této tolerance. Jak uvedl ředitel dopravní policie v rozhovoru pro rádio Impuls: „ Je dobře, že je v České republice nulová tolerance. Všeobecný trend ve světě u většiny států, které se touto problematikou zabývají, by rádi tuto nulovou toleranci v zákoně měli. Dokonce i rezoluce valného shromáždění OSN na doporučení Evropské komise směřuje řešení problematiky alkoholu k permanentnímu snižování hranice povolené tolerance alkoholu za volantem.“

⁸ http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/index.html

Požitý alkohol jako příčina dopravních nehod a jejich stoupajícího počtu je na celém světě vážným problémem, kterým se zabývají nejrůznější instituce, počínaje orgány řídící silniční provoz, justicí až po teoretická vědecká pracoviště. Opatření přijímaná proti užívání alkoholu v dopravě se shodně vyznačují tendencí k zavádění odborného vyšetřování stavu účastníků dopravy podezíraných z použití alkoholu. Závazný pokyn současného vedení dopravní policie vydaný v roce 2010 dokonce policistům nařizuje při každé dopravní kontrole provádět dechovou zkoušku u řidiče. Cílem tohoto přístupu je zvýšit účinnost při zjišťování a postihu požívání alkoholu řidiči. Nejedná se o hon na řidiče, nýbrž o preventivní opatření k zabránění neustálého zvyšování škod na zdraví a majetku způsobených alkoholem za volantem. Pokud jde o lékařskou vědu, ta již zcela jednoznačně prokázala, že způsobilost k řízení motorového vozidla je požitím alkoholických nápojů jednoznačně zcela nepříznivě ovlivněna. Právní řády většiny států proto považují ovlivnění řidiče alkoholem za okolnost snižující míru bezpečnosti. Vyskytují se sice velmi rozdílná stanoviska a nebylo zatím dosaženo shody o míře ovlivnění alkoholem, od které je nutno pokládat řidiče za absolutně neschopného řídit motorové vozidlo. Nicméně je mezi jednotlivými právními úpravami shoda v tom, že při určité koncentraci alkoholu v organismu člověka k takové neschopnosti skutečně dochází. Řadou výzkumných prací je také prokázáno, že nebezpečí dopravní nehody přímo úměrně stoupá s množstvím užitého alkoholu. Podle různých statistických údajů se četnost nehod zaviněných podnapilými řidiči motorových vozidel pohybuje v celosvětovém měřítku od 20 do 50% všech dopravních nehod. Tatáž situace platí i v České republice. Nyní se zaměřím na poměry, které panují v zemích Evropské Unie.

3.2. Alkohol v dopravě v Evropské Unii

K letošnímu roku 2010, patří pod hlavičku Evropské Unie 27 členských států. Každá země má rozdílný jazyk, kulturu a stejně tak i povolenou hranici alkoholu v krvi za volantem motorového vozidla. Existuje doporučení Evropského parlamentu ze dne 17.1.2001, které doporučuje jako maximální přípustnou povolenou hranici alkoholu v krvi za volantem do 0,5 g/ kg, avšak mnohé členské země mají stále jako nejvyšší dovolenou hranici vyšší jak 0,5 g/kg . Existují země, jako například Česká republika, kde není žádná povolená hranice alkoholu v krvi během řízení. A jak je to teda s alkoholem za volantem v zemích EU?

Hranice povoleného alkoholu v krvi při řízení v EU:

- 0‰ Česká republika, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko
- 0,2‰ Polsko, Švédsko, Slovensko, Estonsko
- 0,5‰ Bulharsko, Belgie, Dánsko, Francie, Malta, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Německo, Itálie
- 0,8‰ Irsko, Lucembursko, Velká Británie
- 0,9‰ Kypr⁹

Každá země EU tedy volí různou hranici alkoholu v krvi za volantem, kterou toleruje. Avšak co všechny země a odborníci konstatují, je společný názor na ovlivnění řidiče alkoholem v závislosti na různé hladině alkoholu v krvi. Jak tedy různá hladiny alkoholu v krvi řidiče ovlivňuje?

⁹ http://www.drogy.net/portal/alkohol/ucinky/alkohol-a-rizeni-2/hranice-tolerovaneho-alkoholu-ve-svete_2006_09_13.html

3.3 Vliv požitého alkoholu na řidiče

0,00‰ - 0,21‰

Jednoznačně neprokázaný vliv alkoholu na člověka. Při plyné chromatografii se považuje tato hladina za neprokázanou (laboratorní chyba, bezpečnostní faktor). Etanol se u každého člověka v krvi vyskytuje, jedná se však o tisíce g / kg, a to díky střevním bakteriím. Ze soudního hlediska se hodnoty vyskytující do této hladiny neprokazují za důkazné.

0,21‰ – 0,49‰

Řidič požil alkoholový nápoj, nelze ale říci, že je podnapilý. Avšak prokazatelně se horší jeho možnosti při řízení, nejvíce zhoršená schopnost rozeznat pohybující se světla, horší odhad vzdálenosti. Největší nebezpečí spočívá v řidičově rostoucí sebedůvěře, tendenci riskovat.

0,5‰ – 0,8‰

Podnapilost! Prodloužení reakčního času, horší schopnost soustředit se, odhadnout vzdálenost, oči se pomaleji přizpůsobení přechodu ze tmy na světlo a naopak, dále se horší vnímání barev (např. červená). Graduují přecenení vlastních schopností! Začínají se projevovat poruchy rovnováhy (pozor u cyklistů a motocyklistů).

0,81‰ – 1,2‰

Jednoznačné zhoršování schopností řídit jakékoliv vozidlo. Dochází k tzv. tunelovému vidění (horší schopnost vnímat okraje zorného pole), zhoršování schopnosti soustředit se, neustále se prodlužuje reakční čas (např. při rychlosti 70 km/hod. ujede vůz za jednu sekundu 25 metrů! Zpomalení

reakce o jednu a více sekund může mít fatální důsledky!). Roste bezohlednost řidiče.

1,21 ‰ a více

Další snížení schopností řidiče bezpečně řídit. Zhoršuje se soustředění, rovnováha, orientace. akční doba je nyní mimořádně zpomalená. I zkušený řidič se dopouští chyb (místo brzdy plyn).¹⁰

Dalším tématem je zbytkový alkohol nebo kocovina. Dochází tady k vyššímu riziku spánku, nevolnosti nebo dalších potíží, ať už se jedná o fyzické nebo duševní potíže, které odvádí řidičovu pozornost. Může se jednat i o různé synkopy (závrať) nebo i krátkodobé bezvědomí, a to z důsledku hypoglykémie (poklesu krevního cukru). Dále, díky alkoholu může dojít ke zhoršení některých nemocí (vysoký tlak, cukrovka, epilepsie), které mají na bezpečné chování řidiče na silnice také vliv. Dehydratace všechny tyto potíže umocňuje a násobí. Je potřeba si uvědomit, že účinky alkoholu a kocoviny se sčítají! Stejně tak i kombinace alkoholu a drog, kdy i malé dávky mívají razantní nástup a účinek!

Z výše uvedených řádků vyplývá, že alkohol i v malém množství jednoznačně ovlivňuje schopnosti řidiče. Celosvětový názor je takový, že hranice 0,8 g/kg je maximální přípustná hranice, kdy v mnoha ohledech lze ještě vozidlo za určitých okolností (rychlost, hustota silničního provozu, počasí, čas) bezpečně ovládat. Avšak celosvětový trend je hranici snižovat. V zemích, kde je povolena hladiny alkoholu v krvi vyšší než 0,21 g /kg, platí ovšem i různé dodatky. Pokud řidič při orientační dechové zkoušce nadýchá hodnotu, která se vlezla

¹⁰http://www.alkoholik.cz/zavislost/opily_ridic_tresty/alkohol_za_volantem_a_schopnosti_ridice_reakcni_rychlost_a_sebeduvera.html

do povolené hranice, není trestně stíhán. Pokud se ovšem stane dopravní nehoda a řidiči bude zjištěn v krvi alkohol, bude mu to přičteno jako pohoršující skutečnost (většinou od 0,3 g/kg), i když se do povoleného limitu takto naměřenou hodnotou vlezl!

Co z toho plyne? Ve většině zemí platí, pokud řidič nadýchá málo a nikomu tím neublíží, je mu to tolerováno. Pokud ale povolenou hranici překročí, bude tvrdě potrestán, stejně tak v případě zavinění dopravní nehody. Ovšem např. v Německu, Švédsku, Španělsku platí ještě jedna výjimka pro profesionální řidiče, začátečníky a osoby věkového limitu (25 let), kteří nesmí mít alkohol v krvi během řízení vůbec.

4. Prevence

4.1 Celková prevence

Situace zneužívání alkoholu v dětském a adolescentním věku je vážnější, než si většina dospělé populace hodlá připustit. Zvláště v dětském věku lze totiž pomocí výchovy a hlavně příkladem odsunout nebo zcela odstranit kontakt s alkoholem a nahradit jej konstruktivnější náplní života. Zde je pak nejdůležitější, jak se k prevenci postaví rodina. Velké množství rodičů ovšem nemá skutečnou představu, jak velká je hrozba závislosti, a proto protialkoholní výchovu podceňuje. Je tedy třeba výrazně se zaměřit nejen na výchovné působení na děti, ale především na rodiče. Celá preventivní výchova by se jevila zcela zbytečná, pokud by ze strany společnosti a hlavně rodiny nebyla respektována nutnost abstinence mladých lidí do 18 let. Celková prevence závislosti by především měla klást velký důraz na výchovu zaměřenou na zdravý životní styl a zdraví jako takové.

J. Skála ve své práci uvádí některé společenské příčiny, které vedou ke zneužívání alkoholických nápojů:

1. Sbližující účinek alkoholu, který v sobě nese podceňované jedince.
2. Nedostatečná připravenost lidí a institucí na správné využívání volného času a nevhodná forma jeho trávení, doprovázená konzumací alkoholických nápojů především u mladých lidí.
3. Nedodržování zákonných opatření o požívání, respektive o podávání alkoholických nápojů dětem a mladistvým.
4. Absence hlubšího životního smyslu, což vede spíše ke „konzumaci“ života než jeho tvůrčího naplnění.

K uvedeným společenským příčinám přistupují příčiny či sklony individuální, vedoucí k návyku a nakonec i k závislosti na alkoholu. A jsou to:

- Důsledky nepříznivého rodinného prostředí a nepříznivých zážitků v dětství majících za následek citovou nezralost a nevyrovnanost jedince (označující se psychickou křehkostí a zranitelností), se uplatňuje vůči alkoholu.
- Výskyt zneužívání alkoholických nápojů u nejbližších rodinných příslušníků, především u otce, jehož špatný příklad vede spíše k jeho napodobování, než aby odrazoval.
- Zkušenost, že nepříjemné stavy psychiky (úzkost, napětí, nezdary) se dají rychle a výrazně upravit i nepříliš velkou dávkou alkoholu, která ovšem v průběhu času postupně stoupá.
- Mimořádné životní situace, které alkohol jakoby pomáhal nést, třeba jen dočasně.¹¹

Významnou prevencí bude jen taková, která se bude vyhýbat hlavním příčinám a bude se hlavně podílet na dostatečné nabídce volnočasových aktivit, které budou kladně rozvíjet osobnost mladého člověka a přispívat k vytvoření zdravého životního stylu. Jednou z nejvíce pozitivních aktivit je jakýkoliv sport. Bohužel každá snaha o prevenci nemusí znamenat 100% záruku, že žádný jedinec nepochybí.

¹¹ SKÁLA, J. ...až na dno!? 4.vyd. Praha: Avicenum, 1988, s. 35.

4.2 Prevence ve škole

V prevenci na školách je nutné, aby se problematika drog stala součástí vzdělávání a výchovy. Měla by být prováděna jako kontinuální proces přiměřený a přizpůsobený různým věkovým skupinám, být koncipována jako možnost zisku informací a poznatků o problémech závislostí na drogách, měla by se dále orientovat na vytvoření postojů a dovedností, které žákům umožní nacházet řešení životních situací bez drog. Měla by se opírat o oblíbené a směřodonné osoby s přirozenou autoritou a schopností vytvořit vztah s dětmi. Být organicky spojená s primární prevencí jiných sociálních a zdravotních rizik a zároveň s orientací na zdravý způsob života a měla by být schopná zapojit rodinu žáka a zlepšit schopnost komunikovat o problémech a vyrovnávat se s nimi.

4.3 Preventivní programy

Při realizaci jakéhokoliv preventivního programu se jedná o zformování velmi pestrého rejstříku nejrůznějších aktivit, postupů, zásahů a opatření, jejímž úkolem je jediný cíl – nedopustit aby se alkohol stal ústřední či hlavní hodnotou života člověka. Prevence realizovaná na našich školách aktuálně reaguje na stav protidrogové prevence ve školském rezortu a snaží se vytvořit metodologické předpoklady pro vytvoření efektivního preventivního systému, v jehož rámci zaujímají prioritní postavení školy a školská zařízení v návaznosti na volnočasové aktivity. Samozřejmě ve spolupráci s rodiči žáků. Cílem primární prevence je zvýšení odolnosti dětí a mládeže vůči sociálně patologickým jevům. Důležitým faktorem je rovněž snížení rizik a vlivů, které narušují zdraví osobností a sociální vývoj mládeže. Účinná prevence musí rovněž ovlivnit chování dětí a dospívajících ve smyslu podpor zdraví a nabízet hodnotné volnočasové aktivity.

Zkušenosti ukazují, že požadovanou účinnost přinášejí především dlouhodobé systémové a koordinované preventivní strategie. Uvedený požadavek splňují například peer programy založené na principu aktivního zapojení předem připravených vrstevníků. Jsou s úspěchem uplatňovány zejména v oblasti primární prevence, přičemž jejich cílem je zejména orientace v oblasti zdravého životního stylu. Uvedené přístupy jsou často doprovázeny celou škálou dalších metod od tréninkových aktivit, přes besedy, skupinové poradenství a sociálně psychologický výcvik až po skupinovou psychoterapii.

4.4 Prevence v dopravě

Hlavním preventivním programem, který se má zaměřit na prevenci v dopravě je mediální kampaň ministerstva dopravy „Nemyslíš zaplatíš“. Jde o názorné videoukázky tragédií, které se dnes a denně stávají na našich silnicích a jejichž společným jmenovatelem bývá často alkohol, drogy, neomalenost či nepozornost řidičů. Postoj k této kampani rozdělil odbornou i laickou veřejnost na dva tábory. Jedni jsou šokováni drastickou formou. Druzí tvrdí, že názorné ukázky, které prezentují, jaké poškození organismu mohou způsobit alkohol a drogy za volantem mohou působit sice drasticky, hlavně ale preventivně. Podle psychologů jde o to, že krátkodobé negativní účinky na psychiku mohou mít výraznější vliv na vytvoření postoje lidí, nežli dlouhodobé a systematické vysvětlování a poučování.

Dalším preventivním opatřením je nařízení ředitele dopravní policie Leoše Tržila o provedení dechové zkoušky při každé silniční kontrole prováděné policií České republiky.

Výzkumná část

1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je získat poznatky o postoji studentů středních škol v Prostějově k alkoholickým nápojům a následné problematice užívání alkoholu ve vztahu k řízení motorových vozidel.

Z tohoto důvodu jsem si vybral jako výzkumný vzorek studenty třetích a čtvrtých ročníků středních škol, kteří splňovali podmínku plnoletosti a tudíž mohli vlastnit řidičské oprávnění. Výzkumný vzorek čítá 80 respondentů, z toho 34 ve věku 18 let a 46 ve věku 19 let. Z celkového počtu vlastní 60% řidičské oprávnění a alespoň příležitostně řídí motorové vozidlo. K výzkumu byl použit strukturovaný dotazník.

Dílčím cílem výzkumu je zjistit:

- Jakým způsobem se nejčastěji studenti seznamují s užíváním alkoholických nápojů.
- Za jak nebezpečný považují alkohol ve vztahu k jiným drogám.
- Zda považují za nebezpečné užívání alkoholu za volantem.

1.2. Stanovení hypotéz

Hypotéza H1: Konzumace alkoholických nápojů studenty je ovlivněna konzumací alkoholických nápojů v rodině.

H_0 : Studenti, kteří pravidelně konzumují alkoholické nápoje, jsou z rodiny, kde se alkoholické nápoje konzumují pravidelně.

H_A : Studenti, kteří pravidelně konzumují alkoholické nápoje, nejsou z rodiny, kde se alkoholické nápoje konzumují pravidelně.

Hypotéza H2: Konzumace alkoholických nápojů studenty je ovlivněna konzumací alkoholických nápojů jejich vrstevníků.

H_0 : Studenti, kteří pravidelně konzumují alkoholické nápoje, je konzumují se svými vrstevníky.

H_A : Studenti, kteří pravidelně konzumují alkoholické nápoje, je nekonzumují se svými vrstevníky.

Hypotéza H3: Vědomí studentů o tom, že alkoholické nápoje škodí zdraví, ovlivňuje jeho konzumaci.

H_0 : Přestože si studenti uvědomují škodlivost alkoholu, nevyhýbají se jeho příležitostné konzumaci.

H_A : Protože si studenti uvědomují škodlivost alkoholu, vyhýbají se jeho příležitostné konzumaci.

Hypotéza H4: Vědomí o tom, že jakékoliv požití alkoholické nápoje negativně ovlivňují schopnosti řidiče.

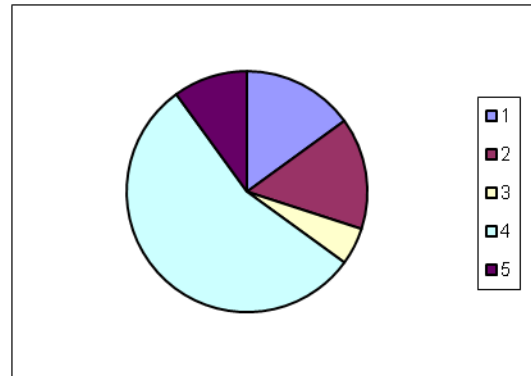
H_0 : Přestože si studenti uvědomují, že požití alkoholu negativně ovlivňuje schopnosti řidiče, zrušili by nulovou toleranci za volantem.

H_A : Protože si studenti uvědomují, že požití alkoholu negativně ovlivňuje schopnosti řidiče, nezrušili by nulovou toleranci za volantem.

1.3. Grafické zpracování zjištěných dat

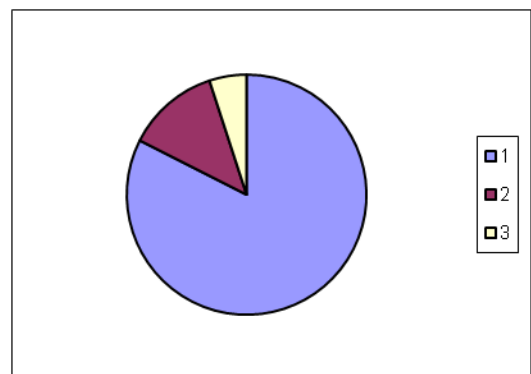
Graf č. 1 V kolika letech jste se poprvé napil(a) alkoholického nápoje?

		četnost	%
1	do 5 let	12	15%
2	do 10 let	12	15%
3	do 12 let	4	5%
4	do 15 let	44	55%
5	později	8	10%

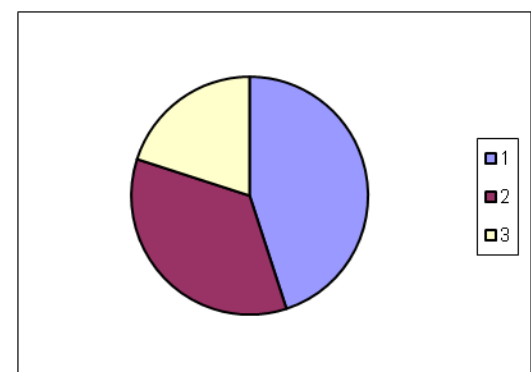
Graf č. 2 Při jaké příležitosti jste poprvé užil(a) alkoholický nápoj?

1	rodinná oslava	66	83%
2	kamarádi	10	13%
3	diskotéka	4	5%

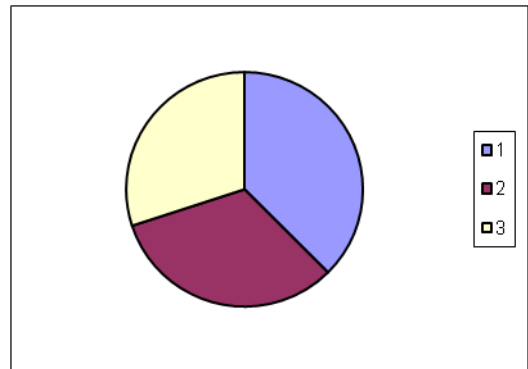
Graf č. 3 Jaký druh alkoholického nápoje to byl?

1	pivo	36	45%
2	víno	28	35%
3	tvrdý alkohol	16	20%

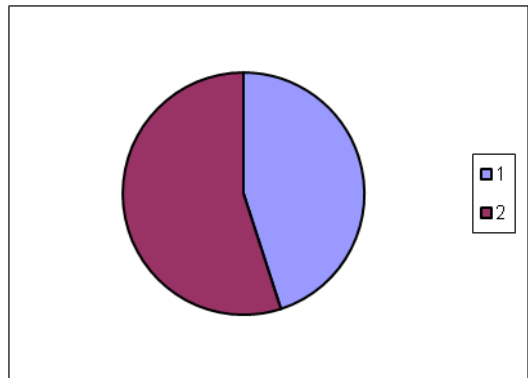
Graf č. 4 V jakém prostředí nejčastěji požíváte alkoholické nápoje?

1	doma	30	38%
2	diskotéka, zábava	26	33%
3	restaurace	24	30%

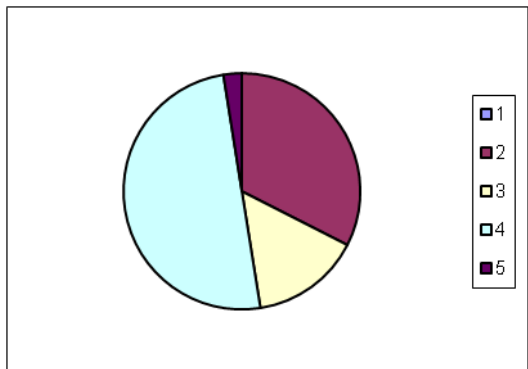
Graf č. 5 Alkohol Vám napoprvé zachutnal nebo jste k němu pocítil(a) odpor?

1	ano	36	45%
2	ne	44	55%

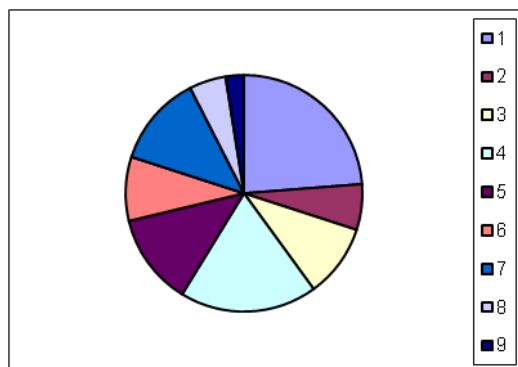
Graf č. 6 Jak často užíváte alkoholický nápoj?

1	denně	0	0%
2	1xtýdně	26	33%
3	1xměsíčně	12	15%
4	příležitostně	40	50%
5	vůbec	2	3%

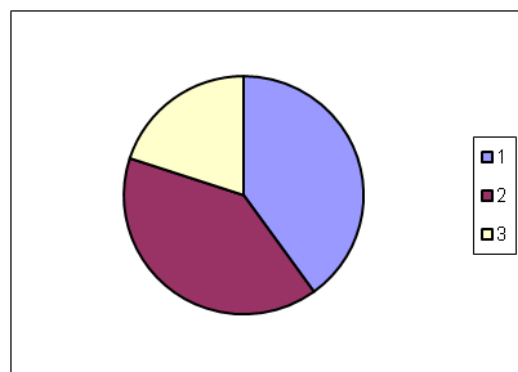
Graf č. 7 Pokud užíváte alkoholické nápoje, jaké množství průměrně vypijete?

			množství	
pivo	1	1l	19	24%
	2	2l	5	6%
	3	více	8	10%
víno	4	2dcl	15	19%
	5	4dcl	10	13%
	6	více	7	9%
tvrdý alkohol	7	1 dcl	10	13%
	8	2dcl	4	5%
	9	více	2	3%

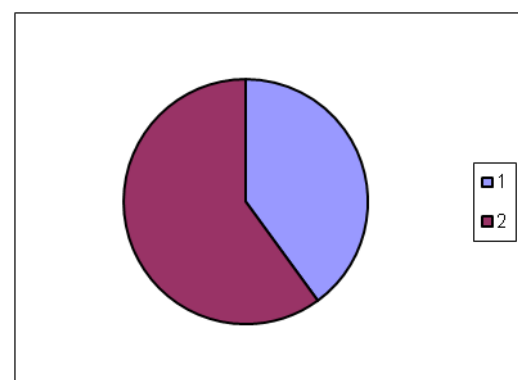
Graf č. 8 Jaký druh alkoholu pijete nejčastěji?

1	pivo	32	40%
2	víno	32	40%
3	tvrdý alkohol	16	20%

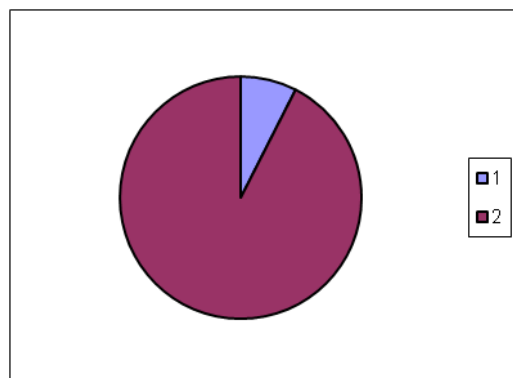
Graf č. 9 Užil(a) jste jinou drogu než alkohol?

1	ano	32	40%
2	ne	48	60%

Graf č. 10 Myslíte že před řízením motorového vozidla by se mohlo užívat nějaké malé množství alkoholu, jestliže ano jaké množství a druh je podle Vás hraniční?

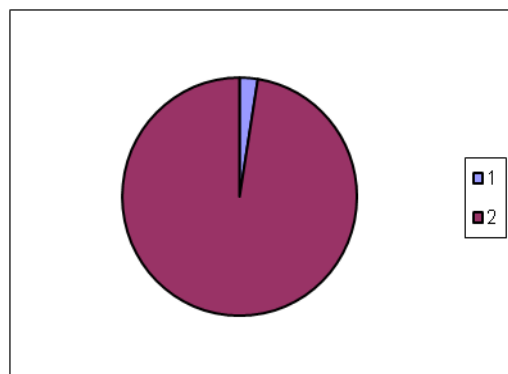
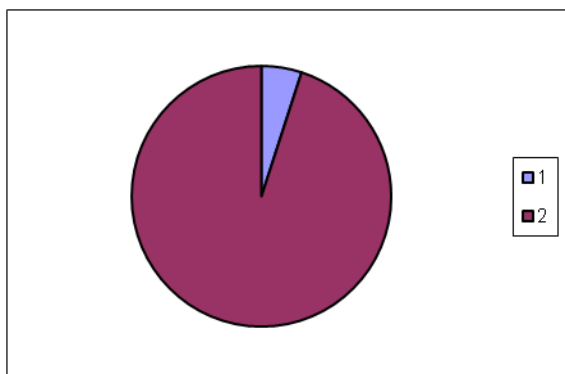
1	ano	6	8%
2	ne	74	93%

Graf č. 11 Vy osobně by jste řídil(a) motorové vozidlo pod vlivem alkoholu, případně by jste se nechal(a) odvést někým o kom víte, že požil alkohol?

1	ano	4	5%
2	ne	76	95%

1	ano	2	3%
2	ne	78	98%

2. Diskuse

Na stránkách mé bakalářské práce jsem se pokusil objasnit některé proalkoholní postoje a názory nastupující mladé generace. Nastínit faktory, které vedou studenty středních škol k nadužívání alkoholických nápojů. V neposlední řadě bych se vzhledem ke svému profesnímu zaměření dopravního policisty, chtěl věnovat problematice užívání alkoholických nápojů v dopravě. Abychom ale nejdříve pochopili závažnost působení alkoholu na mladý organismus v době dospívání, je třeba si představit, co vše právě alkohol v dospívání narušuje. Dospívání myslíme v tomto případě věk kolem 14-20 let. Je to období, kdy ve vývoji člověka dochází k prudkým změnám v oblasti nejen fyzické, ale především v oblasti psychické a zejména pak v oblasti sociální.

V této době bývají dospívající pod výrazným tlakem okolí zejména rodičů, školy a přátel. Výzkumem bylo zjištěno, že rodiče mají sice významný vliv na utváření názoru dětí, ale nelze na sto procent říci, že by působili výrazně preventivně. Bohužel bylo dokázáno, že velká část rodičů a dalších příbuzných nepůsobí preventivně téměř vůbec. Naopak sami nejdou příkladem a mnohdy dětem alkohol nabízí, když pouze nepatrné množství takzvaně „pouze na ochutnání“ a to již ve velmi raném věku. Je alarmující, že do 10 roku věku ochutnalo alkohol téměř 30% respondentů mého dotazníku a do 15 let to bylo téměř 90%. To by znamenalo, že téměř všichni rodiče porušili zákon ve vztahu ke svému dítěti. U nás je nejen podávání, ale i prodej alkoholických nápojů člověku do 18 let zakázán. Pokud dítě požívá alkohol, rodiče o tom ve většině případů vědí a velmi často jim to dokonce nevadí. Dle výzkumu 83% respondentů užívá alkoholické nápoje v domácím prostředí a to nejen na rodinných oslavách. Proto je velmi důležité, aby závažné důvody proč nepít pochopili kromě dospívajících i

rodiče. Tohle se ovšem velmi těžce vysvětluje, když většina dospělých alespoň příležitostně pije alkohol. Je nutné ovšem velmi důrazně připomenout, že alkohol se stává u dospívajících populární a velmi dobře přístupnou hrozbou. Alkohol se stává sociálním duševním i fyzickým zabijákem již v malých rádobě neškodných dávkách. Hranice závislosti na alkoholu nemá spotřebou překročit 20 gramů denně. To je přibližně jedno pivo nebo 2 decilitry vína pro muže, u žen je tato dávka poloviční. Pokud je spotřeba alkoholu vyšší, může kromě závislosti dojít také k závažným onemocněním s přímou příčinou alkoholu. Jedná se zejména o rakovinu trávicího ústrojí, poškození jater, nevratné poškození mozku a psychické poruchy. Je nutné podotknout, že otrava alkoholem může u dětí a dospívajících vzniknout po užití velmi malého množství alkoholu. Dalším neméně podstatným důvodem k opatrnosti je skutečnost, že v dospívání se podstatně rychleji rozvíjí závislost na alkoholu. Je třeba také vzít v úvahu, že nadměrné užívání alkoholu v dospívání zvyšuje riziko přechodu k jiným návykovým látkám.

Doktor Karel Nešpor, vědecký sekretář společnosti návykových nemocí upozorňuje, že v roce 1978 mělo zkušenosti s pivem 12% sedmiletých dětí a 5,5% s vínem. Před deseti lety mělo zkušenost s pitím piva 30% sedmiletých dětí a s vínem 16%. U šestnáctiletých byla zkušenost již nedaleko 100%.

Podle loňské studie, prováděné českými vědci uvedlo 82% chlapců a 80% dívek ve věku 16 let, že byli v posledním roce opilí nebo v „náladě“.¹²

Dle mého výzkumu mladiství inklinují spíše k pivu a vínu než k tvrdému alkoholu. 45% dotazovaných uvedlo, že pije především pivo a 35% víno, k tvrdému alkoholu poté zbylých

¹² PERGL, V. Češi pijí alkohol čím dál tím víc, dokonce i děti, Právo, 13. září 2005, s. 19. ISSN 1211-2119.

20% dotázaných, a to většinou v domácím prostředí, kdy se jednalo zejména o slivovici. Doktor Nešpor tvrdí, že na vině tak velké spotřebě alkoholu u náctiletých se výraznou měrou podílí i velmi nízká cena a snadná dostupnost alkoholických nápojů. Bohužel nelze popřít, že má pravdu. Vždyť jakákoliv restaurace má půllitr piva levnější než třetinku nealkoholického nápoje. V jiných zemích Evropy neuvěřitelné, u nás běžná praxe. Dalším nešvarem naší společnosti je snadná dostupnost alkoholických nápojů, kde tržby restaurací, diskoték a jiných zábavných zařízení mají přednost před zdravím. To by mohly potvrdit policejní kontroly, kterým v „sítích“ uvíznou i dvanáctiletí podnapilí. Otázka, která mě jako první napadne je, kde jsou rodiče, vědí o svých dětech?

Ale nejde jen o výdělečné podniky, ruku na srdce kdo si doma zamyká alkoholické nápoje? Většinou jsou volně přístupné a to i dětem. Rodiče si totiž často myslí, že dítě od další konzumace alkoholu odradí negativní zkušenost poté, co alkohol přestane působit – bolení hlavy, nevolnost. Tyto negativní zkušenosti s pitím alkoholu mohou dospívajícího od alkoholu odradit a někdy vedou k rozhodnutí nepít již nikdy. Většinou ovšem pozitivní efekty vítězí nad negativními. Tyto efekty podporují touhu pokračovat v pití, ale mohou u dětí, které pijí dále, se poté dostat do dalšího stadia, kterým je pravidelné požívání¹³.

Z mého výzkumu vyplynulo, že alkohol po prvním požití zachutnal 45% respondentů. Ostatním 55% nezachutnal, nicméně abstinenty zůstávají pouze 3% dotázaných. Více než třetina respondentů pije alespoň jedenkrát týdně a další polovina příležitostně. Nejčastěji pak požijí 1-2 piva nebo 2-4 decilitry vína. Tyto výsledky jsou ale ovlivněny faktem, že 90% respondentů byly dívky, které všeobecně k alkoholu inklinují

¹³ SHAPIRO, S. a kol. *Alkohol a jiné drogy*. New York: neuvedeno, s. 13.

méně a pokud tak v sladších nebo v míchaných alkoholických nápojích. Již několikrát jsem zmínil, že alkohol je v našich zeměpisných délkách a šířkách až přespříliš tolerovanou drogou. Její užívání většinou přechází i k užívání nebo experimentování s jinými druhy drog. I na toto téma jsem se v dotazníku zaměřil. Celých 40% dotázaných uvedlo, že má zkušenosti s dalšími drogami zejména nikotinem. Pokud jde o nelegální drogy, je u středoškoláků nejrozšířenější a nejpopulárnější kouření marihuany to je v 30%. Z ostatních drog je relativně často udávaná zkušenost s extází, kdy zkušenost s touto drogou přiznalo 8% dotázaných.

Podle odborné studie z roku 2004 u pražských vysokoškoláků autorů Csémy, Hrachovinová, Krch, byl výskyt rizikových forem užívání alkoholu, nealkoholových drog a tabáku rizikový asi u 29% studentů. Definovali psychologické charakteristiky, které měli vztah k riziku abúzu alkoholu – vyšší deprese, zhoršené duševní zdraví, nižší sebehodnocení, vyšší sklon k odmítání společensky schvalovaných norem. Jako velmi výrazná se jeví souvislost mezi zkušeností s návykovými látkami a postojovými charakteristikami. Je zde zřetelná tendence méně odsuzovat formu chování, s níž má dotázaný zkušenost anebo je mu v současnosti vlastní. Totéž platí pro percepci zdravotních a sociálních rizik.

Výsledky výzkumu svědčí o tom, že návyková rizika jsou aktuálně přítomna mezi středoškoláky v rozsahu, který není zanedbatelný. Zvláště ve věku, na který se upíná mnoho preventivních snah ze strany rodičů, vychovatelů, učitelů, zdravotníků a policistů. Alkohol ať chceme, či nechceme, stále zůstane naším skrytým a tolerovaným nepřítelem. Zasahuje do všech stránek našeho života. Doktor Nešpor tvrdí, že alkohol neničí jen zdraví, ale jeho nadměrné pití vede k vyšší nehodovosti ať už na pracovišti či v dopravě, snižuje produktivitu práce, má za následek mnoho rozvodů, vražd a

jiných trestných činů a sociálních konfliktů. Zkrátka je to hrozba i v malých dávkách.¹⁴

Poslední dvě otázky mého výzkumu osvětlují pohled a postoj studentů k alkoholu ve vztahu k dopravě. Je až zarážející, kolik dopravních nehod má alkohol na svědomí. Přestože v dotazníku 93% respondentů odpovědělo, že by za volat pod vlivem jakéhokoliv množství alkoholu neseslo, statistiky hovoří jinak. Za rok 2008 bylo 7252 dopravních nehod způsobeno řidiči motorových vozidel, kteří byli pod vlivem alkoholických nápojů.¹⁵ Další statistický ukazatel uvádí, že nejvíce dopravních nehod s alkoholem je ze soboty na neděli, a to zejména u mladých řidičů, kteří svým „hrdinským“ jednáním způsobí těžká až smrtelná zranění nejen sobě, ale i svým spolujezdcům, popřípadě jiným účastníkům. O to více zaráží fakt, že 98% respondentů by neseslo do vozidla řízeného podnapilým řidičem.

¹⁴ PERGL, V. Češi pijí alkohol čím dál tím víc, dokonce i děti, Právo, 13. září 2005, s. 19. ISSN 1211-2119.

¹⁵ Přehled o nehodovosti na pozemních komunikacích v České republice za rok 2008, Ředitelství služby dopravní policie Policejního Prezidia České republiky

Závěr

O prevenci a výchově se v oblasti boje s alkoholem napsalo, píše a jistě v budoucnu psát bude celé množství více či méně odborně zaměřených brožur a příruček. Jistě nejsem jediný, který chce přispět svou prací k pochopení vztahu dospívajících k alkoholickým nápojům. Ve své bakalářské práci jsem se chtěl především zaměřit na postoj adolescentů k alkoholu a problematice jeho užívání v dopravě.

Výzkumné šetření pak může mít praktický význam pro pedagogické pracovníky, pro rodiče, sociální pracovníky, kteří se mohou jejím prostřednictvím seznámit s postoji dospívající mládeže k alkoholu a celkovým problémem jeho zneužívání.

Na základě shromážděné a prostudované literatury i výsledků svého výzkumu jsem došel k názoru, že dospívající mládež má s jeho užíváním velmi bohaté zkušenosti, které jsou samozřejmě podmíněny mnoha faktory. Jako nejvýraznější z nich se jeví celkový pozitivní postoj společnosti ke konzumaci alkoholických nápojů. Výzkumné šetření potvrzuje, že si dospívající mládež plně uvědomuje škodlivé účinky alkoholu, nicméně ho považuje spíše za jakousi nezbytnou součást života, což mi přijde alarmující. Jedno je jisté. Dospívající sahá po alkoholu především ve společnosti svých vrstevníků, a to většinou z důvodu jakéhosi zdání nabyté dospělosti, když pohnutek k pití jej jistě mnoho a jsou individuální. Mladí lidé pijí o samotě velice zřídka a obvykle velké množství individuálně nevypijí. V této věkové skupině jsou osamělí pijáci velice vzácní. Ke konzumu extrémního množství alkoholu dochází

velice často ve společnosti, a tak v průměru každé čtvrté napití končí v případě mladých lidí opilostí!¹⁶

Je nutné zdůraznit, že k nejčastějším příčinám smrti u dětí a dospívajících patří úrazy, otravy, sebevraždy a dopravní nehody. Ve všech uvedených příčinách smrti se v nemalé míře podílí právě alkohol. Už nikdo nevymaže z dopravních statistik ty předčasně zmařené mladé životy jen proto, že vlivem alkoholu ztratily pud sebezáchovy a jakékoliv jiné zábrany.

Výzkumný projekt měl pro mě osobně význam především v možnosti srovnání vlastních představ se skutečným názorem dospívající mládeže. Styk s poměrně velkou skupinou adolescentů mi umožnil si udělat přehled o různorodosti jejich přístupů k dané problematice. Je zvláštní, jak si většina lidí, aniž by si to pořádně uvědomila, neumí představit život bez alkoholu. A paradoxně, ten kdo alkoholický nápoj odmítá je považován za podivína a stává se terčem posměchu, místo toho aby byl dáván za dobrý příklad ostatním.

A možné řešení?

Prioritou stále zůstává změna postojů k alkoholu u celé společnosti. Velmi dobrou prevencí v té základní rovině mohou být známé osobnosti, zejména sportovci, herci, zpěváci, kteří jsou pro děti či dospívající vzory.

¹⁶ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišáci a gambleři*. 1.vyd. Praha: Empatie, 1995, s. 69.

Seznam literatury :

BÚTORA, M. *Mne sa to nemôže stať*. 1. vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1989.

HELLER, J., PECINOVSÁ, O. a kol. *Závislost známá neznámá*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1996.

CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2.vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998.

KVAPILÍK, J., SVOBODOVÁ, A. a kol. *Člověk a alkohol*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1985.

MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišci a gambleři*. 1.vyd. Praha: Empatie, 1995.

NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol drogy a vaše děti*. 2.vyd. Praha: Sportpropag, 1994.

NEŠPOR, K. a kol. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999.

SHAPIRO, S. a kol. *Alkohol a jiné drogy*. New York: nevedeno.

SKÁLA, J. *...až na dno!?* 4.vyd. Praha: Avicenum, 1988.

SKÁLA, J. *Alkohol a jiné (psychotropní) drogy: abúzus a závislost*. Praha: Avicenum, 1986.

SKÁLA, J. a kol. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1987.

ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H. *Lidé alkohol, drogy*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1988.

Právní normy

§ 274 trestního zákoníku, zákona č. 40/2009Sb.

§ 22/odstavce1, písmena b, c) zák. č. 200/90 Sb.

Noviny a publikace

PERGL, V. Češi pijí alkohol čím dál tím víc, dokonce i děti, Právo, 13. září 2005, s. 19. ISSN 1211-2119.

Internetové zdroje

Přehled o nehodovosti na pozemních komunikacích v České republice za rok 2008, Ředitelství služby dopravní policie Policejního Prezidia České republiky, Praha, duben 2009.

http://www.alkoholik.cz/zavislost/opily_ridic_tresty/alkohol_za_v_olantem_a_schopnosti_ridice_reakcni_rychlost_a_sebeduvera.html

http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/index.html

<http://www.destillo.cz/michane-napoje/zpravy/z-historie-alkoholu>

http://www.drogy.net/portal/alkohol/ucinky/alkohol-a-rizeni-2/hranice-tolerovaneho-alkoholu-ve-svete_2006_09_13.html

Anotace

Jméno a příjmení:	Jaroslav Škrkánek
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií Pedagogické fakulty UP v Olomouci
Vedoucí práce:	PaedDr. Jiří Hejda
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Alkohol a jeho společenská nebezpečnost
Název v angličtině:	Alcohol and its Social Dangerousness
Anotace práce:	Bakalářská práce s názvem Alkohol a jeho společenská nebezpečnost je teoreticko-výzkumná. Práce je zaměřena na problematiku související s užíváním alkoholu a jeho společenské nebezpečnosti. Cílem práce bylo zmapovat postoje plnoletých studentů ze středních škol v Prostějově k alkoholu a problematiku jeho zneužívání. Dále zjistit postoje těchto studentů k otázce alkoholu a dopravy, popřípadě preventivně zachytit rizikové chování, které by mohlo vést k závislosti.
Klíčová slova:	Alkohol, prevence, nulová tolerance, společenská nebezpečnost.
Anotace v angličtině:	The Bachelor thesis called "Alcohol and its Social Dangerousness" is aimed at theory and research. The work is focused on the issue of alcohol consumption and its social dangerousness. The aim of the work was to analyze the attitudes of adult students of Prostějov secondary schools to alcohol and its abuse. The work also monitors the students' attitudes to the problem of drinking

	and driving and searches for such risk behaviour which could lead to alcohol addiction.
Klíčová slova v angličtině:	alcohol, prevention, zero tolerance, social dangerousness
Přílohy vázané v práci:	dotazník
Rozsah práce:	47 stran
Jazyk práce:	český